

7. Figurovskaya, N. (1969). Bankruptcy of the «agrarian reform» of the bourgeois Provisional Government. *Historical notes*, 81, 23-67. (in Russ.).

Abstract

Kornovenko S., Pasichna Y. Makarov's views on the solution of the agrarian problem in Russia in 1917.

Introduction. Upon coming to power, the Provisional Government had to deal with current social and economic problems. One of them was agrarian. Efforts to solve it were made by the Main Land Committee and the League of Agrarian Reforms, as well as scientists, agrarian specialists etc. M. Makarov was an active participant in the development of agrarian bills.

Purpose. The authors of the article aim to reveal the essence of M. Makarov's views on the solution of the agrarian issue in Russia in 1917.

Results. M. Makarov was a member of the League of Agrarian Reforms and the Commission on the redistribution of the land fund of the Main Land Committee, which worked on the solution of the agrarian problem. M. Makarov was a supporter of slow, considered changes. He supported the establishment of a consumer and labor norm for the transfer of land to the working peasantry. Makarov suggested referring to the experience of European countries in solving the agrarian problem in Russia.

Conclusion. M. Makarov had his own views on the solution of the agrarian problem in Russia in 1917. He supported the Provisional Government in conducting agrarian reforms and was an advocate of changes. He emphasized the interconnection and mutual influence of the political and agrarian life of the country. Makarov was a supporter of a consumer and labor norm for the transfer of land to the working peasantry.

Key words: M. Makarov, agrarian problem, Provisional Government.

Одержано редакцією 12.10.2017
Прийнято до публікації 12.12.2017

УДК 94(438)

В. Ф. Боєчко, Г. В. Боєчко

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗМІНИ В ПОЛЬСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ (1918—1923 рр.)

У статті на основі аналізу вітчизняної та зарубіжної історіографії висвітлено зміни у соціально-економічному становищі Польської республіки у 1918-1923 рр. Особливу увагу приділено впливу об'єктивних та суб'єктивних чинників, які вплинули на соціально-економічні зміни у всьому східноєвропейському регіоні. Автор акцентує увагу на досвіді розбудови польської економіки усупереч складним внутрішнім та міжнародним умовам повоєнного періоду. Відзначено, що у ході реалізації відповідної економічної політики становище країни стабілізувалося, що згодом призвело до поступового економічного зростання.

Ключові слова: Польська республіка, соціально-економічне становище, розвиток промисловості, промислові центри, відродження державності.

Постановка проблеми. Проголошення суверенної Польської республіки після завершення Першої світової війни закономірно стало однією з найважливіших подій, які вплинули на політичні та економічні зміни усхідноєвропейському регіоні. Актуальність дослідження підсилюється також особливим місцем Польщі у міжнародній європейській спільноті, як у минулому, так і у сучасних умовах. Історія Польської республіки дає змогу вивчити цікавий досвід розбудови власної економіки незважаючи на складні внутрішні та міжнародні умови повоєнного періоду. Польща за час свого двадцятилітнього існування у міжвоєнний період нагромадила чималий досвід державно-правового будівництва, вирішення соціально-економічних проблем польського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія економічного розвитку Польщі була предметом дослідження значної кількості вітчизняних істориків ХХ ст., у яких висвітлювались розвиток різних секторів економіки країни, зокрема, заслуговує уваги праця М. Климко [1]. Сучасні українські вчені роблять спроби більш об'єктивно, ніж за радянської доби, дати оцінку історії Польської республіки. Українська полоністика представлена важливою працею Л. Зашкільняка і М. Крикуна [2]. Автори на основі нових джерел, здобутків історіографії та новітніх методологічних підходів розкрили різноманітні політичні та соціально-економічні особливості життя поляків у різні історичні епохи, зокрема і у міжвоєнний період. Дослідники цілком справедливо відзначили, що відродження Польської держави стало результатом багатовікової політичної традиції, державотворчих прагнень польської нації, сприятливих внутрішніх політичних і соціально-економічних чинників та міжнародної ситуації. Варто особливо виокремити працю відомої тернопільської дослідниці Л. Алексієвцевої [3], оскільки в ній міститься ґрунтовний аналіз утворення та функціонування польської

державності у 1918 – 1926 рр. Найбільший масив наукових досліджень щодо соціально-економічних змін Польщі у повоєнні роки представлений польською історіографією. Зокрема, багатоаспектним аналізом соціально-економічного розвитку Польщі позначені праці Й. Голєбовські [4] та Е. Брозко [5]. Сучасні історики А. Єзерські [6], Г. Дильонгова [7], Й. Калінски [8] намагаються об'єктивно оцінювати, аналізувати всю суперечливість соціально-економічної діяльності урядів у складних міжнародних відносинах міжвоєнної Європи. Загалом роботам польських істориків належить вагоме місце в історіографічному доробку з означеної проблематики.

Мета статті дослідити соціально-економічні зміни Польської республіки у 1918–1923 рр.

Виклад основного матеріалу. Після закінчення військових дій перед урядом постало два важливих завдання: відбудова промисловості знищеної війною та інтеграція, яка спиралась на пристосування промисловості до потреб незалежної держави. У довоєнний час польська промисловість була технічно відсталою від європейського рівня, цей процес поглибився і в післявоєнний період. Після здобуття незалежності промислові потужності, які знаходились на територіях, що входили до складу Німеччини, були дуже зруйновані: не вистачало сировини, оборотних коштів і кредитів. Повсій країні відчутним був дефіцит вугілля, тому що кількість видобутого в Домбровському і Краківському басейнах вугілля не забезпечувала необхідних потреб. За нищення промисловості під час війни Польща практично не отримала ніякого відшкодування. В результаті, країна не сплачувала, але і не отримувала репарацій. Не повернулися в державу також вивезені машини й устаткування. В період війни домінували військові потреби, саме вони породжували застійні явища в економіці [6, 275]. Польська республіка отримала у спадок розруху і зруйновану сферу економіки, а також галузеву структуру, в якій домінували текстильна, гірничо-металургійна і харчова галузі. Важливо зауважити, що однією з причин зміни у галузевій структурі польської економіки була Перша світова війна. Багато підприємств було знищено у період війни, їх не змогли відбудувати за часи незалежності. Закінчення воєнних дій і перехід до мирного життя сприяли відбудові промисловості країни, яка відроджувалась, здебільшого, за рахунок державних інвестицій. Інструментами промислової політики стали державні замовлення, кредитування і розподіл сировини, а коли не було власника підприємства – націоналізація важливих підприємств. Держава успадкувала багато промислових, комунікаційних, інфраструктурних об'єктів. Саме вони і становили державний сектор в економіці. Важливо зазначити, що можливості впливу на розвиток приватних виробників й інвесторів були обмежені. Можливі великі інвестори не поспішали вкладати кошти у виробництво в умовах повоєнної нестабільності. Власний середній бізнес та дрібні підприємці отримуючи кредити від держави повертали їх за номіналом, тобто, враховуючи інфляцію, за значно меншою вартістю, таким чином отримуючи певні прибутки. Так само виплата заробітної плати найманим робітникам грошми, курс яких постійно падав теж приносила прибуток. Дуже важливим було питання пристосування промисловості до потреб країни. На першому плані стояла не тільки модернізація промисловості, а й структурна перебудова відповідно до нових умов і потреб відновленої держави. Виникла необхідність створити єдиний народногосподарський організм шляхом уніфікації економічного права, технічних стандартів і нормативів, здійснити реструктуризацію промисловості в її територіальному розміщенні, забезпечити підприємства кваліфікованими кадрами, розпочати вихід на міжнародний ринок. Сформована на теренах великих держав галузева структура не відповідала зміні джерел сировини, новим ринкам збуту. Особливо це стосувалося текстильної промисловості Королівства Польського, що орієнтувалась на східний ринок; сільськогосподарської продукції і харчової промисловості Великопольщі і Помор'я, орієнтованих на німецькі ринки, а також гірничо-металургійної галузі, пов'язаної з промисловістю Німеччини [4, 277]. Стає очевидним той факт, що, довоєнний видобуток кам'яного вугілля в Сілезії, нафти у Галичині перевищував потреби польського ринку, а повне використання джерел сировини вимагало виходу на закордонні ринки.

Для легкої промисловості втрата східних ринків збуту не могла компенсуватись Великопольським і Галицьким ринками, тому що потреби цих споживачів відрізнялись від потреб споживачів колишніх східних ринків. Крім того, зовсім не розвивалися такі необхідні для незалежної держави галузі: хімічна, електротехнічна, виробництво зброї тощо. Відбудова і реконструкція промисловості вимагали також значних капіталовкладень, нестачу яких

гостро відчували як держава, так і приватні підприємці. На початковій фазі відбудови іноземний капітал не поспішав робити інвестиції в Польщу, зважаючи на ризик сусідства з Радянською Росією і Німеччиною, а також на домінування думки щодо Польщі як тимчасової держави. Іноземний капітал, який все-таки потрапив у Польщу носив, як правило, спекулятивний характер. Іноземні інвестори намагались використати повоєнний хаос, інфляцію та недосконалість законодавства. Основний обсяг польської промислової продукції становили великі підприємства, що мали досить високу концентрацію виробництва. Проте було й чимало середніх і дрібних підприємств. Основні галузі промисловості частково були сконцентровані за територіальним принципом: паливно-сировинна, вугільна, металургійна – у Домбровському басейні й Верхній Сілезії, машинобудівна – у Варшаві та Варшавському воеводстві, текстильна – у Лодзинському районі, військова – у Келецько-Радомському районі. Відносно другорядними промисловими центрами залишилися Білосток та деякі інші міста Північно-Західної Польщі.

У багатьох місцевостях країни знаходилися підприємства переробної та харчової промисловості: цукрові, винокурні заводи та невеликі підприємства деревообробної галузі [3, 304]. Східні території: західноукраїнські і західнобілоруські землі – становили індустріально відсталі ринки збуту і сировини для промисловості всієї країни. Виникла необхідність створити єдиний народногосподарський організм, що було неможливим без створення загальнодержавної транспортної системи. У польській транспортній системі комунікацій основну роль відігравала залізниця, якою транспортувалося до 97 % вантажів і 87 % пасажирів [1, 23]. Головну залізничну лінію було відбудовано ще у період війни з Росією і повоєнної інфляції. У 1921р. була здана в експлуатацію залізнична магістраль, що з'єднувала Варшаву і Познань [6, 88]. Найважливішою інвестицією у транспортну систему Польщі стала будова лінії між Верхньою Сілезією і портами Гдині і Гданська, що отримала назву «вугільної магістралі» і мала життєво важливе значення для Польщі [3, 305]. Цей проект вимагав будівництва нових відрізків допоміжних і під'їзних шляхів, перебудови існуючих та будівництва нових товарних станцій. Безпосереднім поштовхом до цього стала митна війна з Німеччиною в 1925 році, яка змусила Польщу шукати нових експортних шляхів, оминаючи німецькі порти [1, 67]. Проведено заходи щодо уніфікації залізнично-вагонного парку, що залишився у спадок від трьох держав загарбників і був дуже розрізнений. Це стало можливим завдяки будівництву в Польщі кількох паровозобудівних і вагонобудівних заводів, які змогли повністю забезпечити потреби польських державних залізниць новітнім парком. Окрім залізничного транспорту, в масових перевезеннях був задіяний і річковий транспорт, який також поступово модернізувався [6, 88].

Сприятливими для розвитку промисловості були і умови експорту, зокрема на такі товари: вугілля – в Австрії і Чехословаччині, текстиль – у Румунії, Австрії, Угорщині, ліс – у Німеччині й Великобританії, крім цього, згідно з Версальським договором, Польща мала право вивозити свої товари в Німеччину без будь-якого мита впродовж п'яти років [3, 305]. Таким чином, відбудова промисловості відбувалася в основному за рахунок державних кредитів і була завершена до 1923 р., хоча показник промислового виробництва, у порівнянні з 1913 р., не перевищував 75 % [5, 83]. Різні галузі промисловості відбудовувалися нерівномірно. Так, за даними статистики, видобуток залізної руди в 1923 р. досягнув 97 % довоєнного рівня (у післявоєнних кордонах, враховуючи Сілезію), виплавка сталі – 70 %, чавуну – лише 42 %. Особливо відставала металургія Королівства Польського, де чавуну виплавляли лише 27 %, а сталі – 42 % довоєнного показника. Видобуток кам'яного вугілля досяг 89 % довоєнного рівня, причому в Домбровському, Сосновецькому і Краківському промислових округах навіть перевищив довоєнний. Текстильно-бавовняна промисловість перевершила довоєнний рівень, за кількістю тонкопрядильних веретен у всіх змінах – 139 %, механічних ткацьких верстатів – 112 %, робітників – 115 %. У той же час відставала текстильно-вовняна промисловість, за кількістю чесальних веретен у всіх змінах лише 56,5 % механічних ткацьких верстатів – 37 %, робітників – 59 % довоєнних показників [3, 306].

Найбільш промислово-розвинутими були центральні та західні регіони Польщі, а найменш східні воеводства. Такий розвиток промисловості Польщі призвів до її однобокості. Основні причини цього крилися у: обмеженості внутрішнього ринку, складності процесу формування єдиного народногосподарського механізму на територіях, які тривалий час розвивалися за різними

економічними моделями тих держав, у складі яких вони перебували; відрив польської економіки від зовнішніх ринків збуту і сировини; нестабільності в середині самої держави та у світовій економічній системі. Важливу роль у промисловості Польської республіки займала електроенергетична галузь. Електроенергетична галузь порівняно мало постраждала в період війни, тому передвоєнні рівні виробництва було відновлено досить швидко. До Першої світової війни на території Польщі існувало близько 400 електростанцій. Після приєднання Верхньої Сілезії в Польщі налічувалось 506 електростанцій. Більшість (53 %) електростанцій становили державні підприємства (найчастіше міські); 35 % – приватні (при заводах) і 12 % – залізничні. У 1919 р. було створено Електротехнічне правління, яке мало займатися дослідницькою діяльністю і реалізацією проекту електрифікації країни. Видобуток вугілля у Другій Речі Посполитій був однією із найбільш розвинутих і прибуткових для держави галузей промисловості. Основні вуглевидобувні басейни: Сілезький, Краківський і Домбровський. У перші повоєнні роки відчувався гострий дефіцит вугілля, потреби країни покривались лише на 40 %, цей процес тривав аж до приєднання Верхньої Сілезії у 1922 р. [3, 294].

Запровадження регламентації у розподілі вугілля не могло розв'язати паливної кризи. Після здобуття незалежності державі належало 2 шахти: у Бжеще і Спитковіце. У 1922 р. була створена польсько-французька спілка, під назвою «Скарбоферм», половина видобутку якої належала польській державі. У тому ж таки 1922 р. видобуток вугілля становив 2,8 млн. т, а коксу близько 170 тис. т, у спілці було зайнято майже 19 тис. робітників [6, 282].

Найбільшого пошквдження у вугільній галузі було досягнуто у 1923 р., коли загальний страйк у басейні Руру (Німеччина) створив сприятливі умови для вивозу і продажу вугілля в цю країну. Вуглевидобувна галузь займала важливе місце в економіці Другої Речі Посполитої, а тому уряд надавав великого значення розвитку цієї галузі промисловості та намагався з цією метою застосовувати всі новітні досягнення науки і техніки. З огляду на те, що вугілля було одним з головних експортних товарів, вуглевидобувна галузь була важливим елементом зовнішньої торгівлі для Польщі і утвердження держави на міжнародному ринку. Металургійна галузь посідала також одне з найважливіших місць в економіці Польщі. Після здобуття незалежності на польських землях діяло 24 великих металургійних підприємства, з них 11 – у Верхній Сілезії. До них входили вугільні шахти, сталеплавильні заводи, що виробляли сирець заліза і сталі, а також заводи в яких відбувалась подальша переробка сталі у напівфабрикати і готові вироби. Сілезькому холдингу підпорядковувались 6 металургійних підприємств на території колишнього Королівства Польського, зокрема в Ченстохові, Домбровському басейні. Для польської металургії характерною залишалася залежність від іноземних капіталовкладень. Так, у 1920–1922 рр. німецький промисловець Фредерік Фліск закупив контрольний пакет акцій 3-х з 5-ти існуючих металургійних концернів у Верхній Сілезії, в які входили об'єднання «Бісмарк», «Сілезія», а також Катовіцьке акціонерне товариство. Концерн Фліска відіграв важливу роль в приєднаній до Польщі частині Сілезії. У 1925 р. він отримував 25 % всіх замовлень на сталь і металовироби [9, 23].

Технічний рівень металургійної промисловості, крім Сілезії, був незадовільний [9, 24]. Металургія імпортувала 80 % руди, 75 % металолобрухту і 11 % коксу. Основна частина продукції йшла на внутрішній ринок (80 %), який був дуже розрізнений. Наприклад, сім східних воєводств, що становили 50 % території, споживали лише 5 % продукції [6, 285]. Найбільш залежними від іноземних капіталів були приватні банки, інституції майнового страхування, електростанції, газопроводи, водогони, нафтова промисловість і металургія. У цих галузях частка іноземного капіталу становила понад 40 % (у деяких з них цей показник сягав 77 %). Найбільшими частками володіли французи, німці, а в кінці 20-х років – американці. Американський капітал на деяких підприємствах по суті репрезентував інтереси німців, які тільки фіктивно передавали американцям контрольні пакети акцій. Польські підприємства були залежними від іноземного капіталу також через кредитну систему. Така форма залежності відігравала більшу роль ніж частка в акційних капіталах [8, 93].

Польща була державою з низьким рівнем капіталізації, а вітчизняна буржуазія не володіла значними фінансовими ресурсами. Відтак кожен наступний уряд вважав, що для забезпечення надходжень до економіки держави необхідним є заохочення іноземних інвесторів. Цю концепцію підтримували всі уряди, навіть в період кризи. Тому, наприклад, не запровад-

жувалися візові обмеження, адже це, як відомо, зменшило б обсяги надходження іноземних капіталовкладень до держави.

Єдиними були уряди і у намаганні за будь-яку ціну втримати паритет злого відносно до золота, що гарантувало б іноземним інвесторам повернення вкладених коштів. Виробництво кольорових металів, цинку й олова, було сконцентроване в основному у Верхній Сілезії, тоді як в Краківському і Домбровському басейнах кольорових металів видобувалось не більше 10 % від обсягу загалом. Після приєднання Верхньої Сілезії в 1922 р. до Польщі, заводи, які належали фірмі Гесхе в Польщі, було відділено і створено Спілку Гесхе (С.А.) в Катовіцах [8, 137]. До цієї акційної спілки належали: дві шахти видобутку цинкових й олов'яних руд, ливарні цинку в Шопеняцах і Тжебіні; плавильні олова в Малій Домрові та Тжебіні; вугільні шахти і заводи з виробництва різних супутніх продуктів і товарів (від штучних добрив до фарфору). Наприкінці 20-х років Спілка забезпечувала роботою понад 20 тис. робітників.

Меншу роль відігравали підприємства з виробництва цинку, що належали концерну Доннесмарку й акційні спілки в Ліпінах. Польща була важливим виробником цинку в світі. Цинк експортувався до багатьох країн, та найбільшим споживачем була Німеччина [6, 286]. Загалом, металургійна промисловість працювала на внутрішній ринок і намагалась пристосуватись до нових економічних умов, щоб забезпечити потреби військової, машинобудівної та інших галузей, які почали розвиватись в той період. Основні інвестиції в галузі були спрямовані на збільшення видобутку сировини та модернізацію виробництва. Унаслідок післявоєнної розрухи у волоконно-текстильній промисловості Польщі спостерігався спад виробництва. Під час німецької окупації було демонтовано, вивезено і знищено значну частину технічного устаткування, зокрема цінні деталі, що містили кольорові метали, пограбовано склади сировини. Загальні втрати в Лодзинському районі становили 850 млн. франків золотом [10, 37]. Матеріальних цінностей було втрачено майже на 1 млрд. франків золотом.

Відновлення та відбудова лодзинської текстильної промисловості відбувалась при підтримці американських інвесторів. До початку 1920 р. вдалося запустити в експлуатацію 30 % фабрик, а рівень зайнятості на виробництві становив 25 % від довоєнного рівня. Держава допомагала у відбудові текстильної промисловості: надавала дешеві кредити, робила значні держзамовлення, проводила політику пільгового оподаткування [3, 306]. У 1923 р. кількість підприємств текстильної галузі становила 831, а кількість зайнятих у ній робітників – більше 100 тис. осіб. Домінуючу позицію займали великі підприємства (більше 200 робітників) і середні (від 20 до 200 робітників). Головними осередками волоконно-текстильної промисловості Польщі були округи: Лодзинський, Бельський і Білостоцький. Виробництво волокон, пряжі і вовняних тканин у Лодзинському окрузі становило понад 60 % продукції всього краю, у Білостоцькому – 30 %, у Бельському – 10 %. Щодо поставок бавовняної продукції Лодзинський округ займав ще вагомішу позицію – 95 % всього виробництва. Льняна промисловість була розпорошеною: округ Бельський (Александровіце), Жирардов, поодинокі підприємства в Краківсько-Ченстоховському і Лодзинському регіонах. Виробництво шовку і шовкових тканин було сконцентроване в Лодзі, решта підприємств розміщувалась у Варшаві, Кракові та околицях [6, 289].

Модернізація текстильної промисловості відбувалась дуже повільно. Головним чином, це був перехід від парових до електричних моторів, а також імпорт машин, тонкопрядильного устаткування на електричній тязі. Найбільше було модернізовано прядильництво, а найменше – ткацтво. Польська текстильна промисловість залежала від імпорту сировини: бавовни, шовку, вищих сортів вовни і вовняної пряжі. Перед Першою світовою війною 40 % бавовни постачала Росія, після війни 90 % бавовняної сировини надходило із США, з Індії – 6 %, з Єгипту – 4 %. Імпорт сировини відбувався частково за допомогою товарообміну, тобто, за домовленістю, 50 % імпортованої сировини купували, а іншу частину обмінювали на польські товари: лляні тканини і бекон. Вовняна промисловість також залежала від імпортової сировини, бо в державі її було лише 10–20 %. Виробництво вовни не мало належного збуту: якість продукції була низькою, не був організований і належний оборот на внутрішньому ринку [10, 85].

Продукція текстильної промисловості спрямовувалась в основному на внутрішній ринок. Важливим споживачем була держава, яка забезпечувала спорядження армії, служб поліції, залізничників тощо. Експорт був невеликий, становив кілька відсотків від вітчизняного ви-

робництва. У 20-ті роки основною проблемою була втрата східних ринків сировини і збуту. Деякі галузі, приміром, льонопрядильна, знаходились під захистом і на дотаціях від держави. Польща була одним із найбільших виробників льняного волокна. Культивування льону було популяризоване. У період великої кризи Державний сільськогосподарський банк виділяв кредити для розвитку лляної промисловості. Крім того, виробництво льону і коноплі не залежало від імпортової сировини. Були створені вигідні умови для розвитку даної галузі завдяки держзамовленню на військово-обмундирування, яке виготовлялося в основному з лляних тканин. Майже 50–60 % льняної продукції використовували державні підприємства. Виробництвом шовкових волокон, пропагуванням вирощування у країні дерев-шовковиць, відгодівлею шовкопрядів займалася дослідна станція у Міланкові, створена у 1924 р. Проте, вітчизняна сировина не могла повною мірою задовольнити потребу в шовкових тканинах і виробках, тому виробництво шовку відбувалось в основному з імпортової сировини. Виробництва польського штучного шовку було започатковано в 1911–1914 рр., коли було створено перші заклади в Томашові Мазовецькому і Мишкові. Після Першої світової війни ці фабрики відновили діяльність, до них приєдналися фабрики в Ходакові і Раві. Частина продукції призначалася на експорт, в основному до країн Європи. Найважливішим конкурентом в цій галузі була німецька промисловість [6, 290]. Виробництво текстильної промисловості було орієнтоване в основному на внутрішній ринок.

Висновки. Таким чином, соціально-економічне становище Польської республіки у 1920-х рр. було надзвичайно складним. Це було зумовлено об'єктивними причинами: наслідками війни, напруженими стосунками із країнами сусідами та процесом відродження державності. Країна залишалась аграрно-промисловою, промисловість сконцентрована в центрі та заході, а аграрний сектор на сході країни. Промисловість, що повинна стати рушійною силою соціально-економічного розвитку відчувала постійний брак фінансування, боролась з труднощами щодо поставок сировини, а її продукція не завжди могла конкурувати на зовнішніх ринках збуту. Незважаючи на вказані труднощі, завдяки виваженій економічній політиці уряду, відбулись суттєві соціально-економічні зміни. Держава всебічно сприяла притоку іноземних інвестицій в промисловість, а також сама виступала потужним інвестором. Інструментами промислової політики стали: державні замовлення, кредитування і розподіл сировини, а коли не було власника підприємства – націоналізація важливих підприємств. Становище країни за перші п'ять років незалежності стабілізувалося, а згодом почалось поступове економічне зростання.

Список використаної літератури

1. Климко Н. Г. Общественно-экономические преобразования в деревне Польской народной республики. Аграрные отношения в старой Польше и их преобразования народно-демократической властью / Н. Г. Климко. – К., 1959. – 147 с.
2. Зашкільняк Л. О. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів / Л. О. Зашкільняк, М. Г. Крикун. – Львів : ЛНУ, 2002. – 752 с.
3. Алексієвєць Л. М. Польща: шляхом відродження державної незалежності. 1918–1939 / Л. М. Алексієвєць. – Тернопіль : Економічна думка, 2002. – 272 с.
4. Gołębiowski J. Sektor państwowy w gospodarce Polskim I ędzywo jennej / J. Gołębiowski. – Kraków, 1985. – 57 s.
5. Brzosko E. Rozwój transportu w Polsce w latach 1918–1939. – Szczecin : Pub. Higher Pedagogical School in Szczecine, 1982. – 506 p.
6. Jezierski A. Historia Gospodarcza Polski / A. Jezierski, C. Leszczynska. – Warszawa : Key Text, 1999. – 560 s.
7. Дильонгова Г. Історія Польщі. 1795–1990 / Г. Дильонгова [пер. з пол. М. Кірсенка]. – Київ: ВД «КМА», 2007. – 239 с.
8. Kaliński J. Gospodarka Polski w XX wieku / J. Kaliński, Z. Landau. – Warszawa : Polske Wydawnictwo Ekonomiczne, 2003. – 409 s.
9. Danowska-Prokop B. Wybrane problemy economiczno-społeczne i politycznena Gürnym Ślasku w latach 1922–1939 / B. Danowska-Prokop. – Katowice, 1995. – S. 23–46.
10. Ciechocińska M. Z badań nad położeniem klasy robotniczej w Polsce w latach kryzysu. 1929–1935 / M. Ciechocińska // Zoszyty naukowe SGPiS. – 1962. – S. 37–96.

References

1. Klimko, N. (1959) *Social and Economic Transformations in the Village of Polish Common wealth. Agricultural Relation ships in Old Poland and Their Transformations Done by Democratic Power*. Kyiv. (in Rus.)
2. Zashkil'niak, L. O., & Krikun, M. H. (2002) *History of Poland: From Old Times to Nowadays*. Lviv. (in Ukr.)
3. Aleksiiievits, L. M. (2002) *Poland: by the Way of Revival of State Independence 1918–1939*. Ternopil. (in Ukr.)
4. Golebiowski, J. (1985) *National Sector in Polish Economy in Interwar Period*. Krakiv. (in Pol.)
5. Brzosko, E. (1982) *The Development of Transport in Poland in 1918-1939*. Szczecin. (in Pol.)
6. Zheziierski, A., & Leshchinska, C. (1999) *The History of Polish Economy*. Warsaw. (in Pol.)

7. Dilionhova, H. (2007) *History of Poland 1795-1990*. – Kyiv. (in Ukr.)
8. Kalinski, J., & Landau, Z. (2003) *Economy of Poland in the XXth century*. Warsaw. (in Pol.)
9. Danovska-Prokop, B. (1995) *Some Economic, Social and Political Problems of Verchnia Sileziain 1922-1939*. Katowitse. (in Pol.)
10. Tsihosinska, M. (1995) *Working People Conditions in Poland in 1929-1935*. Zoszyty naukowe SGPiS. (in Pol.)

Abstract

Boyechko V., Boyechko H. Economic situation of the Second Polish Commonwealth in the first postwar years.

Introduction. *The history of Polish Commonwealth enables us to learn interesting experience of our own economic development in spite of difficult internal and external situation of postwar period. During its twenty years existence in interwar period Poland has accumulated great experience of legal state formation and solution of social and economic problems of Polish society.*

Purpose. *To investigate social and economic changes of Polish Commonwealth in 1918-1923.*

Results. *The country has inherited devastation and destructed sphere of economy and also industrial structure where textile, mining and metallurgical and food industries have dominated. Central and western regions of Poland were considered to be the most industrially developed while eastern provinces were reconsidered to be the least developed because they were agricultural. Such peculiarity of Poland has negative influence on social and economic development. The main causes of this phenomenon are hidden in the limitation of the internal market and difficulties of the process of formation of the unified economic mechanism on the territories which have been developed for a long time according to different economic models of those states to which they have belonged; Polish economic breakaway from external sales and raw material markets and instability both within the state and in the world economic system.*

Originality. *It is important to note that one of the causes of the industrial structural change of the Polish economy was the First World War. Many enterprises were ruined during the period of war and they couldn't have been reconstructed during the years of independence. The end of hostilities and transition to civilian life contributed to the reconstruction of the country industry which began its revival due to the state investment. The tools of the industrial policy became public contracts, lending and distribution of raw materials. In case of enterprise owner absence the nationalization of major enterprises was conducted.*

Conclusion. *Thus, social and economic situation of Polish Commonwealth in 20 years of the XX-th century was very difficult. It was explained by such objective causes as war consequences, intense relationships with neighbour countries and the process of statehood revival. The country remained agro-industrial, then industry was concentrated in the centre and in the west, while agricultural sector was concentrated in the east of the country. The industry which had to become the leading force of social and economic development felt constant lack of funding, it struggled with difficulties in supply of raw materials and its products were not always able to compete in the external markets. In spite of these difficulties, due to deliberate economic policy of the government essential social and economic changes took place. The state contributed much to the foreign industrial investments and acted itself as a powerful investor. Government order, lending and distribution of raw materials became the instruments of the industrial policy. In case of enterprise owner absence the nationalization of major enterprises was conducted. The country situation for the first five years of independence stabilized and then began its gradual economic growth.*

Key words: *Polish Commonwealth, social and economic situation, industrial development, industrial centres, statehood revival.*

Одержано редакцією 29.06.2017
Прийнято до публікації 5.10.2017

УДК 94(479.22)«06/19»

Ю. І. Чирва

ЗАГОСТРЕННЯ ГРУЗИНСЬКО-АБХАЗЬКИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ ЯК ФАКТОР ВСТАНОВЛЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ПРИСУТНОСТІ В ЗАКАВКАЗІ

Анексія російськими військами частини Грузії у серпні 2008 р. під «шляхетними» гаслами порятунку абхазів й осетинів від «грузинського шовінізму» абсолютно справедливо була сприйнята світовим співтовариством як факт агресії проти суверенної держави. В свою чергу, Кремль зазначену акцію вважав початком свого повернення на Кавказ. Метою роботи є доведення того, що втручання у зазначений конфлікт третіх країн, зокрема Росії, завжди відіграло роль дестабілізуючого фактора в південнокавказьких землях.

В результаті проведеного дослідження з'ясовано, що протягом VI–XIX ст. територія сучасної Грузії постійно була об'єктом зазіхань з боку порубіжних країн – Ірану, Візантії, Арабського халіфату, Туреччини, Росії. Агресори, намагаючись не допустити появи в Закавказзі централізованої грузинської держави, використовували факт тривалого історичного протистояння між грузинами і абхазами. Найкрайшим чином це вдалося реалізувати Російській імперії на межі XVIII–XIX ст. Таким чином, входження Грузії до складу Росії на початку XIX ст. було не «добровільним волевиявленням» грузинського народу, а результатом складної багаторівневої гри російської дипломатії, яка не тільки враховувала, але й поглиблювала грузинсько-абхазькі протиріччя.

Ключові слова: *Кавказ, грузинсько-абхазькі протиріччя, російська дипломатія, анексія.*